

Funkce umění

Podle Jiřího Kulky je funkce vnějším projevem věcí. Funkce umění spočívá v jeho účelnosti – funkce vyjadřování, zobrazování a estetického formování. V průběhu historického vývoje se funkce umění mění, vznikají funkce nové, staré funkce zanikají. V minulosti bylo užívání umění ve srovnání se současností více funkční. Žádné umění neexistuje mimo funkční souvislost. Jeho funkce do značné míry určuje smysl umělecké tvorby a recepcce.

Umění má důležitou funkci nejen v životě jednotlivců, ale i v životech celé společnosti. Nositelem estetické funkce se může stát jakýkoli objekt či jakékoli dění. Umělecké funkce vycházejí z interní lidské potřeby umělecké tvorby a estetických zážitků. Z tohoto tvůrčího principu se odlišují jednotlivé funkce.

Kulka rozděluje funkce umění na hlavní (např. funkce seberealizace, sebevyjádření, funkce poznávací, hodnotící, atd.) a vedlejší (např. terapeutická funkce, erotická, reklamní, signalizační, dokumentární, atd.).

Jiří Kulka nastiňuje také jednotlivé funkční úrovně, jako je oblast biologická, psychologická, sociální, ekonomická, kulturní a duchovní. *Biologické funkce* umění se podle něj projevují podněcováním smyslových orgánů, psychických a fyzických procesů, ve fyziologické relaxaci/napětí. Do *psychologické oblasti* patří funkce kognitivní, expresivní, formativní, emocionálně motivační, psychoterapeutické aj. *Sociální funkce* umění zasahují mezilidskou komunikaci, potřebu sociální identifikace člověka, koordinací společenských činností. *Ekonomické funkce* umění vycházejí najevo v okamžiku, kdy se s uměním začíná zacházet jako se zbožím. *Kulturní funkce* umění se uplatnily zejména ve zprostředkování základních vzorců chování určitých kulturních okruhů, ale i v úpravě životního prostředí. Řadíme sem i funkci estetickou. *Spirituální funkce* umění se projevily v náboženských systémech a magicko-kultovních činnostech, své působiště našly i v mystice.

Jan Mukařovský se věnuje především funkci estetické. Významnou vlastností estetické funkce je libost, kterou tato funkce vyvolává. Mezi estetickou a mimoestetickou oblastí není pevná hranice. Moderní umění nevyklučuje žádný okruh reality při výběru témat, není omezeno ani výběrem materiálu či techniky. Estetickými fakty se tak nyní mohou stát i takové věci, kterým bychom podle tradičního pojetí estetickou platnost nepřirazovali.

Hranice estetické oblasti jsou velice variabilní a nejsou dány samotnou skutečností, závisí na míře estetické senzitivity. Při oddělování estetické a mimoestetické oblasti je potřeba myslet na to,

že se nejedná o oblasti jasně oddělené a navzájem nesoudržné. Obě tyto oblasti jsou v neustálém dynamickém poměru, který lze charakterizovat jako dialektický protiklad.

Meze mezi uměním a ostatními oblastmi estetická, není tak důležitá pro estetiku, jako pro dějiny umění. Přechod mezi uměním a tím, co je mimo něj, není náhlý, někdy je dokonce téměř nezjistitelný. Otázka estetické klasifikace uměleckých děl je zásadně jiná než otázka hranic umění.

Předpoklad převahy estetické funkce má plnou váhu jen za provedené vzájemné diferenciací funkcí. Vzájemná podřazenost a nadřazenost funkcí se může rozvojem společnosti měnit. Je třeba odlišovat individuální odchylky podmíněné psychofyzickými vlohami jednotlivců.

Podle Mukařovského se styky s mimouměleckou oblastí nejvíce projevují v hudbě. Tvrdí, že je to způsobeno zvláštním rázem materiálu hudby, tónu, který již sám v sobě obsahuje estetické zabarvení.

Řemesla, která se zabývají výrobou předmětů každodenní potřeby, mají ve většině svých odvětví jistý estetický nádech, dokonce úzce souvisí s uměním. Řemeslo se tak pokouší překročit své hranice, změnit se v umění. Jakmile však řemeslo vstoupilo do okruhu umění, to znamená, že začalo mířit k výrobě unikátů s převládající estetickou funkcí, ztratilo vlastní věcné funkce. Umělecké řemeslo bylo do jisté míry výjimečností a zároveň i potřebným faktem rozvoje estetické oblasti.

Estetická funkce věcí není v moci jednotlivce, přestože z čistě subjektivního stanoviska může cokoli nabýt nebo postrádat estetické funkce bez ohledu na své znázornění. Náchylnost rozšiřování či zužování estetické oblasti jsou sociálními skutečnostmi, projevují se celou řadou souběžných příznaků.

Okruh estetická se vyvíjí jako celek a je ve stálé spojitosti k segmentům reality, které v daném okamžiku nejsou držiteli estetické funkce. Taková jednotnost či celistvost je možná jen na podkladě kolektivního vědomí, osnujícího vztahy mezi věcmi, které činí držiteli estetické funkce a navzájem sjednocují izolované stavy vědomí jednotlivců. Kolektivní vědomí nezvěčňujeme jako psychologickou realitu. Kolektivní vědomí je sociální fakt. Estetická oblast se v kolektivním vědomí zdá jako soustava pravidel.

Podle Jana Mukařovského je estetická funkce umění nestálou hodnotou, která je ovlivněna převážně společenským prostředím. Samotný vliv umění závisí na příjemci, na kterého působí jeho vlastní sociální okolí.

Použitá literatura:

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Studie z estetiky*. Praha: Odeon, 1966

VOLEK, Emil. *Znak, funkce, hodnota*. Praha: Paseka, 2004

KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Praha: Grada, 2008